UNIVERSITAS COMENIANA
FACULTAS PHILOSOPHICA

MUSICOLOGICA ISTROPOLITANA
X – XI

Univerzita Komenského, Filozofická fakulta
Katedra hudobnej vedy

Bratislava 2011 – 2012

The publication of this collection of papers has been made possible by the financial support of the following VEGA Project no. 1/0599/12 – 15 the Scientific Grant Agency of the Ministry of Education, Science, Research and Sport of the Slovak Republic and the Slovak Academy of Sciences.

Dieses Band erscheint mit finanzieller Unterstützung des VEGA Projekts Nr. 1/0599/12 – 15 der Förderagentur des Ministeriums für Bildung, Wissenschaft, Forschung und Sport der Slowakischen Republik und der Slowakischen Akademie der Wissenschaften.

Vydanie zväzku sa realizovalo vďaka finančnej podpore grantovej úlohy VEGA č. 1/0599/12 – 15 Ministerstvom školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky a Slovenskej akadémie vied.

UNIVERSITAS COMENIANA
FACULTAS PHILOSOPHICA

MUSICOLOGICA ISTROPOLITANA
X – XI

Bratislava 2011 – 2012

MUSICOLOGICA ISTROPOLITANA X – XI

Yearbook of the Department of Musicology
of Comenius University´s Faculty of Philosophy in Bratislava

Jahrbuch des Lehrstuhls für Musikwissenschaft
an der Philosophischen Fakultät der Comenius Universität in Pressburg

Ročenka Katedry hudobnej vedy Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave

Edited / Herausgegeben von / Editor: **Marta H u l k o v á**

Recension / Rezensenten / Recenzenti: **Ľubomír C h a l u p k a**
Eva S z ó r á d o v á

Editorial board / Redaktionsrat / Redakčná rada:
Prof. PhDr. Ľubomír Chalupka, CSc. (Bratislava); Prof. PhDr. Jarmila Gabrielová, CSc. (Praha); Prof. PhDr. Jiří Sehnal, CSc. (Brno); PhDr. Hana Urbancová, DrSc. (Bratislava); Prof. PhDr. Jan Vičar, CSc. (Olomouc); Doc. László Vikárius, PhD. (Budapest); Prof. Dr. Małgorzata Woźna-Stankiewicz (Kraków); Doc. Vladimír Zvara, CSc. (Bratislava)

Slowak by / Slowakisch von / Slovenský preklad: Monika D o r n a (16)
German by / Deutsch von / Nemecký preklad: Ute K u r d e l o v á (Vorwort, 1, Resümme)
English by / Englisch von / Anglický preklad: Pawel G r u c h a l a (5)
Monika D o r n a (Preface, Summary)

Proofreading by / Sprachliche Korrektur / Jazyková korektúra:
Ute K u r d e l o v á (14, 18, 19, 20)
Lea D u f f e l l (Preface, Summary)

Typesetting / Satz / Sadzba: Peter Ján M a r t i n č e k

© Univerzita Komenského, Filozofická fakulta, Katedra hudobnej vedy, Bratislava 2013

e-mail: khv@fphil.uniba.sk; web: http://www.fphil.uniba.sk

Publisher / Verlag / Vydavateľ: STIMUL, Bratislava 2013

ISBN: 978-80-8127-084-0
EAN: 9788081270840

I N D E X

Predhovor / Preface / Vorwort 9

Dobový hudobný repertoár a podmienky pestovania hudby v mestskom prostredí v 16. a 17. storočí v stredoeurópskom priestore / *The Music Repertoire and the Conditions for Music Culture in 16th and 17 th Century in Central European Towns* / *Das historische Musikrepertoire und die Bedingungen der Musikpflege im städtischen Milieu des 16. und 17. Jahrhunderts im mitteleuropäischen Raum*

1. **Eva V e s e l o v s k á**: Liturgische notierte Handschriften des 16. Jahrhunderts aus Nitra (Neutra) 17

2. **Petr D a ň e k – Jan B a ť a**: *Numero Arithmetico notata Series officiorum pro Choro Music Ustensi (1588)* aneb pramen polyfonie plný překvapení 45

3. **Andrea M e š č a n o v á**: Niekoľko postrehov k hudobnému životu Košíc v 16. storočí 69

4. **Daniel Š k o v i e r a**: Purkircherova latinská a nemecká parafráza 79. žalmu 83

5. **Barbara P r z y b y s z e w s k a - J a r m i ń s k a**: Marcin Mielczewski in the Light of Recently discovered Sources 95

6. **Jiří S e h n a l**: Varhanáři a varhany v 17. století na Moravě 105

7. **Alexandra P a t a l a s**: Świadectwa recepcji twórczości Marca Scacchiego w Słowacji i na Morawach 129

8. **Klára K o m o r o v á**: Generálny katalóg tlačí 16. storočia zo slovenských knižníc so zreteľom na hudobnoteoretické diela a cirkevnú hudobnú tvorbu 149

Spišsko-šarišské hudobné pramene zo 16. a 17. storočia a ich stredoeurópske súvislosti / *16 th and 17 th Century Music Sources from the Spiš-Šariš Region and Their Central European Context* / *Zipser-Scharoscher musikalische Quellen des 16. und 17. Jahrhunderts und ihre mitteleuropäischen Zusammenhänge*

9. **Marta H u l k o v á**: Stredoeurópske súvislosti šiestich rukopisných organových tabulatúrnych zborníkov z čias reformácie pochádzajúcich z územia Spiša 187

10. **Jana K a l i n a y o v á - B a r t o v á**: Medzi Spišom a Sedmohradskom. K interregionálnym hudobnokultúrnym kontaktom v strednej Európe na príklade jedného neznámeho prameňa zo 17. storočia 227

11. **Peter Ján M a r t i n č e k**: Sliezska tvorba v *Levočskej zbierke hudobnín*: M. A. von Löwenstern – *Alleluja. Lobet den HERREN* 261

12. **Kateřína M a ý r o v á**: Hudební repertoár tzv. *Rokycanské hudební sbírky* a jeho srovnání s *Bardějovskou* a *Levočskou sbírkou hudobnin* 275

13. **Monika D o r n a**: Repertoárové osobitosti a možné súvislosti signatúry *Ms. mus. Bártfa 17* Koll. 2 so spišským hudobným prostredím 319

14. **Thomas S y n o f z i k**: Mitteldeutsche Komponisten des 17. Jahrhunderts in der Motettensammlung *Ms. mus. Bártfa 17*, Koll. 2 339

15. **Anna K ň a ž í k o v á**: Tvorba Christopha Demantia v *Bardejovskej zbierke hudobnín* 361

16. **Agnieszka L e s z c z y ń s k a:** Spoločná hudobná tradícia: väzby medzi Horným Uhorskom a Pruskom okolo roku 1600 383

17. **Peter R u š č i n**: *Te Deum laudamus / Te Boha chwalime* – anonymná polyfonická skladba zo 17. storočia v *Ľubickom spevníku* 397

Druhovo-žánrové rozvrstvenie a špecifiká hudobnej tvorby v stredoeurópskom kultúrnom priestore v 16. a 17. storočí / *Genre Stratification and the Specific Features of Music Production in the Sixteenth- and Seventeenth-Century in Central European Cultural Environment / Gattungs- und Genreschichtung und die Spezifika des musikalischen Schaffens im mitteleuropäischen Kulturraum im 16. und 17. Jahrhundert*

18. **Ilona F e r e n c z i**: Die Umformung der slowakischen Kirchenlieder im Laufe der Arbeiten am *Tabulaturbuch Vietoris* 415

19. **Irene H o l z e r**: Wenn die Quellen fehlen: Adrian Willaert im Königreich Ungarn 425

20. **Marko M o t n i k** : Das Tabulaturbuch *Mus. ms. 40115* der Biblioteka Jagiellońska in Kraków – ein didaktisches Lehrwerk? 445

21. **Karol M e d ň a n s k ý**: Primárne historické hudobné pramene – inšpiračný zdroj klavírnej tvorby Jozefa Podprockého 469

Príloha / *Appendix / Anhang*

Program konferencie / Programm der Konferenz 497

UNIVERSITAS COMENIANA FACULTAS PHILOSOPHICA BRATISLAVA
MUSICOLOGICA ISTROPOLITANA X – XI (2011 – 2012)

Numero Arithmetico notata Series officiorum pro Choro Musico Ustensi (1588) aneb pramen polyfonie plný překvapení[1]

Petr Daněk – Jan Baťa

Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, Praha

Když v šedesátých letech minulého století připravoval Walter Pass tematický katalog díla Jacoba Regnarta,[2] obrátil svoji pozornost také do Českých zemí. Vzhledem k tomu, že skladatel, který byl středem jeho zájmu, působil opakovaně v Praze a v roce 1599 zde dokonce zemřel, mohl autor katalogu oprávněně očekávat, že zde zanechal i nějakou viditelnou stopu v pramenech domácí provenience. Vzhledem ke stavu zpracování pramenné základny se Pass mohl opřít o výsledky práce dvou domácích badatelů: o studie a poznatky Jiřího Tichoty, především o jeho zpracování loutnových tabulatur české provenience a o povětšinou nepublikovaný výzkum českých rukopisů vokální polyfonie, který v té době prováděl Jaromír Černý. Díky druhému jmenovanému[3] mohl Walter Pass uvést mezi Regnartovými díly, které se dochovaly pouze v rukopisné podobě, i kompozici *Missa super Intuemini*, 6 voc.[4] Černý ji nalezl v hlasové knize vokálně polyfonních skladeb, která byla v té době v držení Vladimíry Wölflové v Ústí nad Labem. Pass informace J. Černého převzal a Regnartovu *Missu super Intuemini* uvedl jako jedinečnou, ale zároveň i torzovitou, neboť se dochoval pouze Tenor secundus.

[1] Text vznikl v souvislosti s řešením projektu *Korpus historických hudebních tisků na území ČR*, I : 1500 – 1630, (GA ČR, reg. č. 408/09/1857).
[2] Walter PASS: *Thematischer Katalog sämtlicher Werke Jacob Regnarts (ca. 1540 – 1599)*, (=Tabulae Musicae Austriacae V), Wien 1969.
[3] Tamže, s. 82, pozn. č. 108.
[4] Tamže, s. 24, 82, 102.

Podle našich zjištění to bylo první a na dlouhou dobu jediné upozornění na existenci a výskyt tohoto pramene.[5]

V druhé polovině osmdesátých let byl vzpomínaný rukopis vykoupen ze soukromého držení a uložen v hudebním oddělení Národní knihovny v Praze, kde se vyskytuje pod signaturou 50 r 483 dodnes. Osudy tohoto pramene jsou v dnešní době stěží vystopovatelné,[6] nicméně jeho původ je patrný z nadpisu, který je vepsán v úvodu. Dočteme se v něm informace, které nám pramen místně a časově zařazují. Pisatel v něm uvádí: *Numero Arithmetico notata Series Officiorum huius Vocis manu propria Jacobi Molleri pro Choro Musico Ustensi. 1588. die Augusti 30*. Je tedy zřejmé, že rukopis vznikl vlastní rukou Jakuba Mollera v srpnu (zřejmě datum dokončení zápisu) roku 1588, pro literátský sbor v Ústí nad Labem a že obsahuje kompletní zápisy mešních cyklů. Se jménem **Jakuba Mollera tzv. staršího** se můžeme setkat v souvislosti s dějinami města Ústí nad Labem přelomu 16. a 17. století opakovaně. Rukověť humanistického básnictví uvádí několik představitelů rodiny Mollerů.[7] Jakuba st. označuje za senátora města a jeho úmrtí vymezuje rokem 1609. Zároveň zmiňuje jeho syny Jakuba jun. (1588 – 1643), Michaela (?) a Raphaela (1593 – 1645) a jejich literární a společenské aktivity. V životě města zastával Jakub Mollerus, bezpochyby majetný člověk, na přelomu 16. a 17. století nesporně významné postavení a patřil ke společenské elitě. Josef Polišenský ho označuje za rodáka z Banské Bystrice a absolventa pražské univerzity.[8] Koncem 16. století získal predikát Solinský ze Solina (Zolynski a Zolyno). Mezi ústeckými radními byl uváděn již od r. 1567 a v letech 1602 – 1609 se stal ústeckým primasem. Od roku 1595 vlastnil dům na náměstí, který stál vedle městské radnice. Své postavení stvrdil i pořízením deskového

[5] Výjimkou je pouze stručná zmínka o výskytu skladeb Camilla Zanottiho v tomto rukopisu, kterou v rámci své diplomové práce uvedl na základě našeho upozornění Josef Šebesta v roce 2002. Srov. Josef ŠEBESTA: *Camillo Zanotti. Il primo Libro de Madrigali a CInque Voci (Venetia M.D.L.XXXVII). Nové poznatky k životu a dílu málo známé osobnosti na císařském dvoře Rudolfa II. v Praze, s kompletní edicí první knihy marigalů*. [Diplomní práce], Filozofická fakulta, Univerzita Karlova, Praha 2002, s. 22. Komplexněji se rukopisem zabývá ve své disertační práci, která vznikala souběžně s tímto příspěvkem, Jan BAŤA: *Hudba a hudební kultura na Starém Městě pražském 1526 – 1620*. [Disertační práce], Filozofická fakulta, Univerzita Karlova, Praha 2011, s. 67 – 74.

[6] Rodina Wölflová získala podle ústního sdělení tento rukopis někdy v průběhu 60. let 20. století od nejmenovaného faráře, který působil v okolí Ústí nad Labem.

[7] *Rukověť humanistického básnictví v Čechách a na Moravě*. (ed. Antonín Truhlář), Nakl. ČAV, Praha 1969, sv. 3, s. 371 – 372.

[8] Josef POLIŠENSKÝ: *Jan Jesenský – Jesenius*. Svobodné slovo, Praha 1965, s. 57.

obrazu – epitafu, který byl umístěn ve farním kostele, příspěvkem k odlití nového zvonu a pořízení varhan v nově postaveném kostele P. Marie a činností pro místní literátské bratrstvo. Jeho synové byli literárně činní a vzdělaní lidé. Syn Jakub, který se narodil ve stejném roce jako byl napsán analyzovaný rukopis, byl ještě ve třicátých letech 17. století primátorem a následně královským rychtářem.[9] Do jeho rodiny se přiženil v roce 1598 významný katolický literát, právník, císařský rada Jan Arnošt Schösser, který se po Mollerově smrti stal jeho nástupcem v úřadu primátora.[10]

Dochovaný hlas – označený na deskách jako *Quinta vox* – patřil do kolekce hlasových knih, kterých mohlo být v úplnosti šest (až osm). Hlasově nejpočetnější zapsané skladby jsou totiž právě osmihlasé (kupř. mše Jacoba Handla *Casta novenarum*). V dochované knize je zapsán u každé skladby převážně jeden hlas, který povětšinou doplňoval „základní" kvartet hlasů: nejčastěji je označen jako druhý discant, druhý tenor, či druhý altus. Pramen lze rozdělit vzhledem k obsahu na dvě části: na původní (ff. 1v – 153r), jejímž autorem je zmíněný Jacobus Mollerus (ruka A) a na dodatek (ff. 154 – 183), který do pramene dodatečně vepsali dva jiní písař. Prvý z nich (ruka B, ff. 155r – 179r) je označen monogramem I. E. S. G. M. S. V.,[11] druhý písař po sobě autorské určení nezanechal.

Rukopis má 191 papírové folio o rozměrech 150 × 195 mm. V prameni je původní číslování skladeb, pozdější dodatek má dobovou foliaci. Moderní foliace je provedena tužkou v pravém dolním rohu. Vyskytují se zde dva filigrány – (bohužel neurčená) orlice s korunkou a s písmeny AV[12] na břiše a orel v erbu s písmenem E místo klenotu, což je varianta chebského městského znaku.[13] Celkově obsahuje ústecká hlasová kniha zápis 34 mešní ordinária, jeden introitus (*Rorate coeli*) a mešní officium (*Rorate coeli desuper*).

[9] K tomu srov. i http://www.usti-nl.cz/dejiny/novovek/ul-3-5.htm

[10] Srov. *Rukověť humanistického básnictví v Čechách a na Moravě*. Praha 1982, sv. 5, s. 77 – 79.

[11] Je zde snad zašifrován podpis ústeckého notáře a člena literátského bratrstva Melchiora Stubnera? K tomu srov. předmluvu Martina Horyny k edici mše H. Isaaca *Missa Presulem ephebeatum*. Srov. Heinrich ISAAC: *Missa Presulem ephebeatum*. (ed. Martin Horyna), Národní knihovna České republiky, Praha 2002, s. X.

[12] Ff. I, II, V, 155, 156, 159 – 164, 171, 172, 175 – 180, 189 – 191.

[13] Charles Moïsse BRIQUET: *Les filigranes. Dictionnaire des marques du papier*. Leipzig 1923, sv. 1, var. sim. 910. Datace – Coburg 1573, Halle 1574, Bamberg 1583, Praha s. a. Ff. 3, 4, 7 – 10, 13, 14, 17 – 20, 27, 28, 31 – 36, 43, 44, 46 – 50, 53, 54, 61 – 66, 69, 70, 72 – 75, 81 – 84, 89 – 92, 99, 100, 103, 104, 109 – 112, 115, 116, 119, 120, 125 – 132, 139, 140, 143 – 148.

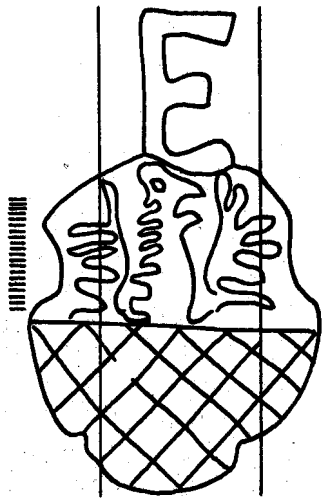

Obrázek 1: Filigrán rukopisu – orel v erbu s písmenem E.

Rukopis je svázán do původní vcelku neporušené vazby, kterou tvoří lepenkové desky jejichž pokryvem je světlá useň. Jedná se o renesanční slepotiskovou vazbu o rozměrech 160 × 200 × 37 mm. Kompozice výzdoby přední a zadní desky je shodná. Tvoří ji soustava tří rámů oddělených tlačenou linkou. Plocha rámů je vyplněna válečkovými pásy s ornamentálními motivy (arabeska, medailony s hlavami církevních reformátorů, rostlinné dříky). Střední pole je tvořeno válečkem s medailony reformátorů (Jan Hus, Martin Luther, Filip Melanchton, Erasmus Rotterdamský) a středovým pásem s vytlačeným letopočtem 1588. Na rozhraní vnějších rámů je vytlačen nápis „QVINTA VOX“, zvýrazněný černým inkoustem. Vazbu tvoří čtveřice dvojitých konopných vazů, jež jsou obrýsovány tlačenými linkami. Plocha mezivazí není zdobena.

V úvodu rukopisu je na foliu 1b – 2a umístěn index základního korpusu pramene. Uveden je výše vzpomínaným nadpisem (*Numero Arithmetico*…). Z indexu je patrné, že pramen v prvé části obsahoval zápis čtyřiceti mešních ordinarií. Jedná se o velice zvláštní a ve srovnání s obdobnými českými prameny jedinečný výběr skladeb a autorů. Nalezneme mezi nimi celoevropsky uznávané autority, jako byl Orlando di Lasso, Jacobus Clemens non Papa, Jacobus Vaet, Cipriano de Rore, Jacobus Regnart či četně zastoupený Jacobus Handl Gallus. Vedle nich však Jacobus Mollerus zapsal do pramene skladby autorů méně významných, možno říci regionálních: Valentinus Judex, Michael Hess, Jacobus Syringus, Christophorus Kekericz a Simon

Bariona Madelka. V indexu dochovaného hlasu a v pramenu samotném je však zapsáno pouze 29 skladeb, z celkového počtu 40. Mše označené v pramenu pořadovým číslem 15 – 25 byly se vší pravděpodobností pouze čtyřhlasé a nebylo třeba je zapisovat do tohoto „doplňujícího“ hlasu.

Následující přehled je přepisem úvodního indexu (který je následně uveden ve fotokopii), jehož autorem je také Jacobus Mollerus. Ve svých údajích byl poměrně přesný, neboť u každé skladby uvedl její pořadí (1 – 40), název skladby (kupř. super *Domine Jesu Christe*), v některých případech označení zapsaného hlasu (secundus discantus, většinou zkratkou), kompletní počet hlasů ve skladbě (8 Vocum) a jméno autora (Orlandus di Lasso).

Numero Arithmetico notata Series officiorum huius Vocis manu propria Jacobi Molleri pro Choro Musico Ustensi. 1588. die Augusti 30.

1 – super Domine Ihesu Christe – 2 Dis – 6 Vocum – Valentinus Judex
2 – super Gaudete filie – 2 Dis – 6 Vo – Simon Bariona
3 – super Veni in hortum – 2 Ten – 5 Vo – Orlandus
4 – super Dulcis memoria – 2 Ten – 5 Vo – Cyprianus de Rore
5 – super Constitues eos – 2 Alt(us) – 5 Vo – Simon Bariona
6 – sup(er) Cantantibus Organis – 2 Tenor – 5 Vocum – Simon Bariona
7 – super Adesto dolori meo – 2 Dis – 5 Vo – Simon Bariona
8 – sup(er) Unica Spes mea – 2 Dis – 5 Vocum – Simon Bariona
9 – super Dorium – 2 Discan : - 6 Voc – Iacobus Handl
10 – super Locutus est Dominus – 2 Alt(us) – 6 Vo – Jacob(us) Handl
11 – super Sancta Maria – 2 Altus – 6 Vo – Jacobus Handl
12 – super Adesto dolori – 2 Discantus – 5 Vo – Jacobus Handl
13 – super Transeuente Domino – 2 Tenor – 5 Vocib(us) – Jacobus Handl
14 – super Ich stund am einem – 2 Dis – 5 Vo – Jacobus Handl
26 – super Susanna se – 2 Tenor – 5 Vo – Orlandus di Lasso
27 – super Che vol videre – 2 Tenor – 5 Vocum – Christophor(us) Kekericz
28 – super Sortis meae – 5 Vo – Michael Hess
29 – super Super ripam Jordanis – 5 Vo – Clemens non Papa
30 – super Ich weis mir ein fest – 5 Vocum
31 – super Me tua mors – 5 Vo – Michael Hess
32 – super Ego flos campi – 6 Vo – Jacobus Vaet
33 – 6 Vo – Jacobus Vaet
34 – Sanctissimae Trinitatis – 6 Vocum
35 – super Tulerunt Dominum – 6 Vo – Vincentius Ruffus

36 – super Intuemini – 6 Vo – Jacobus Regnart
37 – super Gaudete filiae – 6 Vocum – Jacobus Syringus
38 – super Undiq(ue) flammatis – 7 Voc – Jacobus Handl
39 – Incerti Authoris – 8 Vocum

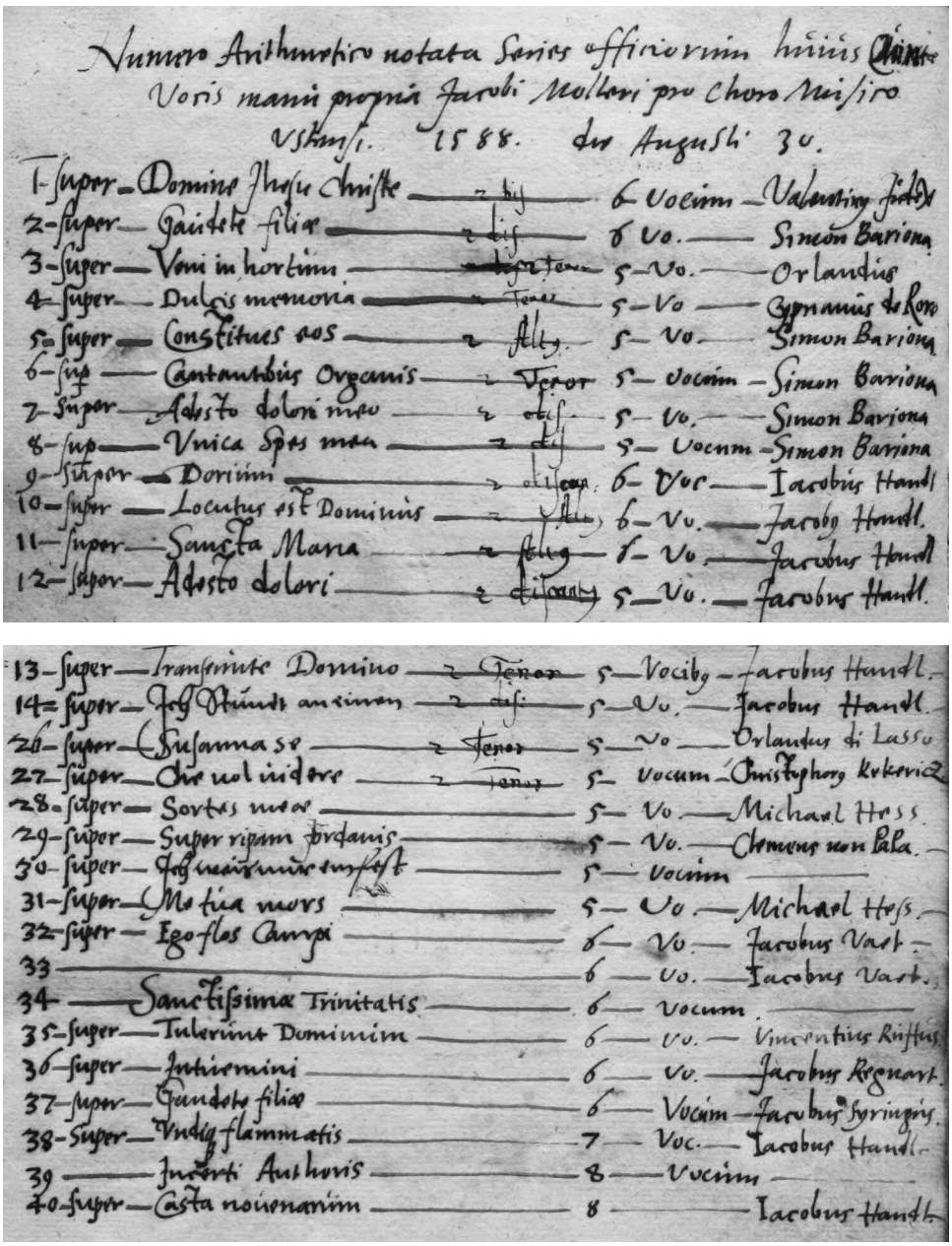
Numero Arithmetico notata Series officiorum huius Cantici
Voris manu propria Jacobi Mollari pro Choro Nostro
Vstensi. 1588. die Augusti 30.

1-super-Domine Jhesu Christe — 6 Vocum — Valentin Foldy
2-super-Gaudete filiae — 6 Vo. — Simeon Barionq
3-super-Veni in hortum — 5-Vo. — Orlandus
4-super-Dulcis memoria — 5-Vo — Cyprianus de Rore
5-super-Constitues eos — 5-Vo. — Simon Barionq
6-sup-Cantantibus Organis — 5-Vocum — Simon Barionq
7-super-Adesto dolori meo — 5-Vo. — Simon Barionq
8-sup-Vnica Spes mea — 5-Vocum — Simon Barionq
9-super-Dorium — 6-Voc — Iacobus Handl
10-super-Locutus est Dominus — 6-Vo. — Jacob Handl.
11-super-Sancta Maria — 6-Vo — Jacobus Handl
12-super-Adesto dolori — 5-Vo. — Jacobus Handl.

13-super-Transeunte Domino — 5-Vocibq — Jacobus Handl.
14-super-Jesu Dulcis memoria — 5-Vo. — Jacobus Handl.
26-super-Susanna se — 5-Vo — Orlandus di Lasso
27-super-Che vol iudore — 5-Vocum — Christophorq Kekerich
28-super-Sortes meae — 5-Vo. — Michael Hess.
29-super-Super ripam Jordanis — 5-Vo. — Clemens non Papa.
30-super-Jesu meis[illegible] — 5-Vocum
31-super-Motia meors — 5-Vo. — Michael Hess.
32-super-Ego flos Campi — 6-Vo. — Jacobus Vast.
33 — 6-Vo. — Iacobus Vast.
34-Sanctissimae Trinitatis — 6-Vocum
35-super-Tulerunt Dominum — 6-Vo. — Vincentius Ruffus
36-super-Intuemini — 6-Vo. — Jacobus Regnart
37-super-Gaudete filiae — 6-Vocum — Jacobus Syringus
38-super-Vndiq flammatis — 7-Voc. — Iacobus Handl.
39-Incerti Authoris — 8-Vocum
40-super-Casta nouenarium — 8 — Iacobus Handl.

Obrázek 2 a 3: Úvodní index památky.

Nejpočetněji je v Mollerově části rukopisu zastoupen svými mešními ordinarii **Jacobus Handl Gallus** (1550 – 1591). Nalezneme jich v pramenu s jeho jménem celkem osm. Je to polovina z celkového počtu známých Handlových mší vydaných tiskem (a tudíž autorizovaných). Pisatel rukopisu nejspíše používal jako předlohu vydání *Selectiores quaedam missae* z roku 1580, které bylo vytištěno v pražské officině Jiřího Nigrina.[14] Nasvědčuje tomu alespoň řazení mší v rukopisu. Nejdříve je uveden blok šesti- a pětihlasých mší, přičemž jejich pořadí nevybočuje z řazení těchto skladeb v tisku (*Missa super Dorium – Missa s. Locutus est Dominus – Missa s. Sancta Maria – Missa s. Adesto dolori meo – Missa s. Transeuente Domino – Missa s. Ich stund*). Oproti tisku jsou pouze vynechány dvě mše (*Missa s. Elisabeth Zachariae – Missa s. Im Mayen*). Handlovy mše jsou dále uvedeny v závěru Mollerovy části a to sedmihlasá mše super *Undique flammatis* a osmihlasá super *Casta novenarum*, v pořadí, které opět odpovídá umístění těchto děl v tisku z roku 1580. Ve výběru Handlových mší není v tomto dochovaném hlase uvedena žádná Handlova čtyřhlasá mše. Lze však oprávněně předpokládat, že mohly být zapsány, vzhledem k patrné oblibě Handla u ústeckých literátů, v bloku skladeb pod čísly od 15 do 25. Těmito čísly označené mše, jak je zřejmé z našeho přepisu indexu skladeb či z náhledu do faksimile, v našem rukopisu *Quinta vox* zapsány nejsou. Důvodem mohl být právě nižší počet hlasů, který postačoval se základním obsazením hlasů (Discant – Alt – Tenor – Bas).

Dalším četně zastoupeným skladatelem je **Simon Bariona** (? – 1597/99). Doposud je tento autor, který pocházel ze slezského Opole, ale žil a tvořil v Čechách, znám především díky svým dvěma částečně dochovaným tiskům (Praha 1581, Altdorf 1587).[15] Oba tisky jsou datované v Plzni a obsahují čtyřhlasá moteta (1581) a pětihlasé žalmy (1587). V odborné literatuře doposud nejsou zmíněna jeho moteta obsažená v rukopisu literátů z Přeštic, který je uložen v Národní knihovně v Praze pod signaturou XVII F 72.[16] Jeho skladby

[14] Jacobus GALLUS: *Selectiores quaedam missae, Liber I – IV*, (=Monumenta artis musicae Sloveniae XVIII – XXI), (ed. Edo Škulj), Ljubljana 1991; Petr DANĚK: Nototiskařská činnost Jiřího Nigrina. In: *Hudební věda* 24 (1987), č. 2, s. 129.

[15] Robert EITNER: *Biographisch-Bibliographisches Quellen-Lexikon der Musiker und Musikgelehrten*, Leipzig 1900, zv. 1, s. 343; RISM A/I/1, B 927, B 928; Petr DANĚK: *Nototiskařská činnost*... (Pozn. 14), s. 130.

[16] Rukopis obsahuje jedinečné Barionovy skladby motetového typu: č. 12 *Zuzanna se videns, sex vocum*; č. 47 *Spiritus almae tuo à 7*; č. 53 *Descendit Angelus Domini, sex vocum*; č. 67 *Antistes salve, Doctorum clare virorum*; č. 77 *Videns Jacob vestimenta Joseph, sex vocum.*

však najdeme v rukopisných literátských sbornících i v dalších městech: dvě hlasové knihy v Okresním muzeu v Klatovech (bez sign.) obsahují Barionovo *Officium super Justus germinabit* a *Officium Divisionis Appostolorum*[17] a další skladby nalezneme v Rokycanech**.** Ústecky pramen, který je předmětem našeho zájmu, zachycuje pět doposud jinde nenalezených Barionových mší (*Missa super Gaudete filiae* pro šest hlasů – a pětihlasé *Missa s. Constitues eos principes – Missa s. Cantantibus Organis – Missa s. Adesto dolori meo – Missa s. Unica spes mea*). Vzhledem k jejich unikátnosti nelze uvažovat o předloze, z které byly opsány.[18]

Dvěma cykly mešních ordinarii jsou v Mollerově části rukopisu zastoupeni Orlando di Lasso, Jacobus Vaet a Michael Hess. **Orlando di Lasso** (1532 – 1594) je jako autor uveden u třetí zapsané mše *Missa Veni in hortum meum* a patnácté *Missa Sussanne, un jour*, které byly obě určené pro pět hlasů. Poprvé vyšla mše *Veni in hortum meum* tiskem v roce 1581[19] v norimberské tiskárně, tedy relativně krátkou dobu, před jejím zapsáním do ústeckého rukopisu. Exemplář tohoto tisku je do dnešní doby dochován i v Českém muzeu hudby.[20] Podle W. Boettichera je však mše starší, neboť existují její opisy již z roku 1570.[21] Druhá mše *Susanne, un jour* je zřejmě ještě o něco starší: prvé vydání je již z roku 1570.[22] V ústeckém rukopisu se nachází ještě jedna mše Orlanda di Lasso a to šestihlasá *Missa In te Domine speravi*. Nachází se v druhé části rukopisu, o kterém chceme

[17] Okresní muzeum v Klatovech, sv. tenor, fol. 44a – 50a, sv. bas 44a – 49b, č. 9 *Officium super Jistus germinabit. Sex. Si: Bariona*; sv. tenor, fol. 62b – 66a, č. 11 *Incipit Officium Divisionis Appostolorum. S.B.O.*

[18] Nejnověji k Simonu Barionovi srov. Jakub MICHL: *Simon Bariona Madelka Oppoliensis*. [Seminární práce], Filozofická fakulta, Univerzita Karlova, Praha 2005/2006, která obsahuje shrnutí poznatků o Barionově životě, tematický katalog jeho skladeb a přepis VI. žalmu *Domine ne in furore* ze sbírky *Septem psalmi poenitentiales* z roku 1586. Dále pak předmluva, jejíž autorem je také Jakub Michl, srov. Simon Bar Jona MADELKA: *Septem psalmi penitentiales quinque vocibus exornati.* (ed. Miroslav Klement), Bärenreiter, Praha 2007, s. 5 – 6. Nové poznatky o kontaktech Bariony s českými městy srov. Hana HRACHOVÁ, – Kateřina MAÝROVÁ: Intelektuál a hudba. Příspěvek k dějinám hudby v raně novověkých Rokycanech. In: *Documenta Pragensia XXVII, Město a intelektuálové od středověku do roku 1848*, Praha 2008, s. 599 – 651.

[19] Wolfgang BOETTICHER: *Orlando di Lasso und seine Zeit, 1532 – 1594*. Bärenreiterverlag, Kassel – Basel 1958, s. 783, 1581ε, *Orlandi Lassi musici praestantissimi liber missarum quatuor et quinque vocum*, Catharina Gerlach, Nürnberg 1581.

[20] Muzeum české hudby v Praze, sign. AZ 38 (5); Petr DANĚK: *Tisky vokální polyfonie, rané monodie, hudební teorie a tabulatur v Čechách (1500 – 1630)*. [Disertační práce], Filozofická fakulta, Univerzita Karlova, Praha 2005, s. 61 – 62.

[21] Wolfgang BOETTICHER: *Orlando di Lasso*... (Pozn. 19), s. 413.

pojednat níže. Jen pro souvislosti dané osobou autora je třeba zdůraznit, že tato mše vyšla poprvé v roce 1566 spolu se skladbami C. Rore a A. Pattavina[23] a dále v roce 1577, 1591 a dokonce 1613.[24] Její opis nalezneme i v dobovém rukopisu z Českého Krumlova.[25]

Kapelníkovi císaře Maximilána **Jacobu Vaetovi** (c. 1529 − 1567) je ve sborníku připsána šestihlasá mše *Missa super Ego flos campi* na známé moteto Jacoba Clemense non Papa. Této mši předchází ještě jedna stejného obsazení, která je však v úvodním indexu uvedena bez dalšího označení. Vaetovy mše nevyšly tiskem a šířily se pouze opisy. V Čechách se vyskytují dobové zápisy jeho mší také v Českém Krumlově v rukopisech v Kaplanské knihovně a to osmihlasé *Miser qui amat* a šestihlasé *Tityre, tu patulae*.[26] Právě druhá jmenovaná je totožná se mší, která je v ústeckém rukopisu pouze se jménem autora a nikoliv s odkazem na předlohu parodického zpracování. Jméno **Michal Hess** se v odborné literatuře vyskytuje opravdu sporadicky. Dílčí informaci o něm přináší Dlabaczův *Künstlerlexikon* z roku 1815. Skladatel je v něm označen za sopranistu dvorní kapely císaře Rudolfa II. v Praze k roku 1582.[27] Emilian Trolda o něm stručně pojednává v Pazdírkově hudebním slovníku naučném z roku 1937, kde konstatuje, že „*Hess Michal, rodem z Prahy, má 5 mší ve Vratislavi. Jedna má letopočet 1599*.“[28] Toto sdělení formulačně lehce pozměněné převzal *Československý hudební slovník*.[29] Troldova informace vycházela z údajů obsažených v katalogu

[22] Wolfgang BOETTICHER: *Orlando di Lasso*... (Pozn. 19), s. 764, 1570ξ, *Praestantissimorum divinae musices auctorum missae decem quatuor, quinque & sex vocum antehac nunquam excusae,* Pierre Phalèse & Johannes Beller, Löwen 1570. Ke mši *Veni in hortum meum* srov. Orlando di LASSO: *Sämtliche Werke*. Neue Reihe, (ed. Siegfried Hermelink), sv. 5, Kassel 1965; ke mši *Susanne un jour* tamtéž sv. 4, Kassel 1964.

[23] Wolfgang BOETTICHER: *Orlando di Lasso*... (Pozn. 19), s. 314, 1566μ, *Liber missarum quatuor cum quinque et sex vocum…liber primus*, Antonio Gardano, Venedig 1566; RISM B/I/I 1566[1].

[24] Wolfgang BOETTICHER: *Orlando di Lasso*... (Pozn. 19), s. 314.

[25] Srov. Státní archiv Třeboň, pracoviště Český Krumlov, Kaplanská a prelátská knihovna, sign. III. S 17.1/391. K tomu srov. *Soupis rukopisů v Třeboni a v Českém Krumlově*. (ed. Jaroslav Weber, Josef Tříška, Pavel Spunar), Praha 1958.

[26] Tamže.

[27] Gottfried Johann DLABACŹ: *Allgemeines historisches Künstlerlexikon für Böhmen und zum Theil auch für Mähren und Schlesien*. Praha 1815, s. 618. Jeho jméno však nenalezneme v práci Jaroslava HAUSENBLASOVÁ: *Der Hof Kaiser Rudolfs II., Eine Edition der Hofstaatsverzeichnisse 1576 – 1612*. (=Fontes Historiae Artium IX), Praha 2002.

[28] *Pazdírkův hudební slovník naučný*. II/1, Brno 1937, s. 389.

[29] *Československý hudební slovník osob a institucí I*. Praha 1963, s. 430.

wrocławských rukopisů Emila Bohna z konce 19. století.[30] Katalog skutečně u Michaela Hesse, kterého označuje adjektivy Pragensis a Bohemus, uvádí pět mší.[31] Rukopisy jsou však v současné době buď v Berlíně, nebo jsou nezvěstné.[32] Podle názvů a naznačených incipitů se tato díla neshodují se skladbami v ústeckém rukopisu. Je třeba doplnit, že Michael Hess je také autorem pětihlasého *Dialogu mezi Kristem a církví*, který vyšel v tiskárně Georga Baumanna ve Wrocławi v roce 1592.[33]

Ještě méně známí jsou skladatelé **Valentin Judex**, **Christophorus Kekericz** a **Jacobus Syringus**. V muzikologické literatuře o nich nalezneme jen skrovné informace. Prvé dva zmiňuje Emil Bohn v námi již vzpomínaném wrocławském katalogu, kde uvádí několik jejich děl, které byly zapsány v tamních rukopisech. **Valentin Judex** byl podle tohoto soupisu i autorem šestihlasé mše super *Rectius vives* a pětihlasé super *Se notte giorno*, moteta *Cantate Domino canticum novum* a skladby *Trium puerorum cantemus hymnum*.[34] **Chritophorus Kekericz,** dle Bohna Köck(e)ritz, měl ve wrocławských rukopisech moteto *Jubilate Deo omnis terra* a tři mše: sedmihlasou *Missu super Laudate pueri*, šestihlasou super *Surrexit Dominus* a pětihlasou super *Tota pulchra es*.[35] Podle názvu není žádná z těchto skladeb totožná s kompozicemi zapsanými v ústeckém rukopisu.

Jméno Christoph Göckeritz (Köckritz) uvádí v roce 1901 Robert Eitner,[36] avšak bez dalších životopisných údajů, v podstatě pouze s odvoláním na skladby ve Wrocławi, s několika málo dodatky. Více informací ale Eitner shromáždil k Valentinu Judexovi:[37] označuje ho za žáka gymnasia v Regensburgu a autora řady skladeb, které se dochovaly především v rukopisech v Berlíně. Ústeckou mši super *Domine Jesu Christe* však mezi nimi

[30] Emil BOHN: *Die musikalische Handschriften des XVI. und XVII. Jahrhunderts in der Stadtbibliothek zu Breslau*. Commissions-Verlag von Julius Hainauer, Breslau 1890.
[31] *Missa Dilectus meus et ego illi pro 6 hlasů, Litaniam B.V.M. Const. Portae pro 5 hlasů, Quam dilecta pro 8 hlasů, Usquequo Domine pro 6 hlasů a Vulnerasti cor meum pro 5 hlasů*. Tamže, s. 109, 110, 111, 112, 113 aj.
[32] Richard CHARTERIS: *Newly discovered music manuscripts from the private collection of Emil Bohn.* S. L. 1999, s. 267 – 268.
[33] RISM A/I/4 H 5206, *Dialogus inter Christum, & Ecclesiam, ex cantico canticorum. In honorem…Iohannis Heincei…quinque vocibus adornatus.* Georg Baumann, Breslau 1592.
[34] Emil BOHN: *Die musikalische Handschriften*... (Pozn. 30), s. 234, 235, 346.
[35] Tamže, s. 233, 235, 347.
[36] Robert EITNER: *Biographisch-Bibliographisches Quellen-Lexikon Lexikon*... (Pozn. 15), sv. 4, s. 291 – 292.
[37] Tamže, sv. 5, s. 308.

nenalezneme. Obdobně sdílný je Eitner i v hesle **Jacobus Syringus**, v kterém uvádí autorův původ z Rottenburgu, čtyři jeho tisky z osmdesátých let 16. století a rukopisně dochovanou osmihlasou mši. Ani v tomto případě nenalezneme informaci o existenci jeho mše *Gaudete filiae* pro šest hlasů, která byla součástí ústeckého pramene.

Mše **Cypriana de Rore** (1515/16 − 1565) *Doulce mémoire* pro pět hlasů je zapsaná jako čtvrtá skladba v pořadí. Označena je polatinštělou verzí originálního názvu jako „*super Dulcis memoria*". Skladby tohoto autora se v českých literátských rukopisech nijak zvlášť četně nevyskytují. Pozoruhodne je, že tato Roreho mše vyšla tiskem v roce 1566 společně se mší Orlanda di Lasso *In te Domine speravi*, která je, jak jsme již zdůraznili výše, také součástí ústeckého souboru.[38]

Zvláštní je i přítomnost italského skladatele **Vincenza Valeria Ruffa** (c. 1508 − 1587), v rukopise jmenován jako Vincentius Ruffus a to u šestihlasé mše *Missa super Tulerunt Dominum*. V ústeckém rukopisu předchází této skladbě anonymní zápis mše *Missa Sanctissimae Trinitatis*, která je také dílo Vincenza Ruffa. Obě mše pocházejí z tisku z roku 1574, který vyšel pod názvem *Il quarto libro di messe a sei voci* u Girolama Scotta v Benátkách.[39]

Jednou z pozoruhodností této části rukopisu je č. 29 *Missa Super ripam Jordanis*, která je označená jménem **Jacoba Clemense non Papa** (c. 1510/15 – 1555/56), jednoho z nejfrekvetnovanějších skladatelů v českých literátských předbělohorských rukopisech. Odborná literatura Clemensovu mši tohoto jména nezná. Známé a rozšířené je naopak jeho moteto tohoto názvu: *Super ripam Jordanis* pro pět hlasů, které vyšlo tiskem poprvé v roce 1554. Je zřejmé, že proslulost moteta vedla pisatele k tomu, že tuto mši, která nejspíše vznikla na motivy Clemensova moteta, označil jeho jménem. Autora však zřejmě budeme muset hledat jinde. Skladbu *Missa super cantionem Super ripam Jordanis* nalezneme v z konce 16. století (Mus. Ms. 2757),[40] není však totožná se skladbou zapsanou v ústeckém prameni. Rukopis uvádí v Mollerově části také několik mší bez označení autora:

[38] Tamže, dále pak RISM B/I/I 1566[1].

[39] K tomu srov. RISM A/I/7 R 3055; Vincenzo RUFFO: *Seven Masses*. (Part II, Four Later Masses), (ed. Lewis Lockwood), (=Recent Researches in the Music of the Renaissance 33), Middleton 1979, s. 72 – 118.

[40] Bayerische Staatsbibliothek: *Katalog der Musikhandschriften, 1, Chorbücher und Handschriften in chorbuchartigen Notierung*. München 1989, s. 293; Christian Thomas LEITMEIER: Fossa, Johannes de [heslo]. In: *Die Musik in Geschichte und Gegenwart*, Personenteil, sv. 6, Bärenreiter – Metzler, Kassel – Stuttgart 2001, st. 1530; Johann de FOSSA: *The Collected Works*. (ed. Egbert M. Ennulat), Madison 1978, sv. 28, 29, s. 43.

pod číslem 30 je zapsána pětihlasá mše super *Ich weis mir ein fest*, č. 34 je mše *Sanctissimae Trinitatis* pro šest hlasů, kterou jsme však výše identifikovali jako dílo Vincenza Ruffa, a předposlední mše úvodní částí rukopisu v pořadí 39 pro osm hlasů je označena „*Incerti Authoris*“.

A ještě malý dovětek k Mollerově části rukopisu: zápis na f. 96 provedl jiný písař. Jeho ruka je kaligrafičtější a úhlednější než Mollerova. Nejspíše se jedná o dodatečnou opravu chybně zapsané části skladby Michaela Hesse *Missa super Me tua mors*. List byl totiž pravděpodobně vyměněn (vlepen) za původní. Zcela plynule však navazuje na předchozí průběh skladby (*Kyrie*) a obdobně skladba na f. 97 pokračuje (*Gloria*).

Druhá část rukopisu vznikla jako pozdější dodatek. Šest skladeb je zapsáno stejnou rukou, která je v několika ohledech zdobnější, než ruka Mollerova. Zápis byl podle závěrečné nesrozumitelné zkratky a jednoduchého vročení na foliu 179a (I.E.S.G.M.S.V. / Anno Do. XC. / Finis) pořízen v roce 1590.[41]

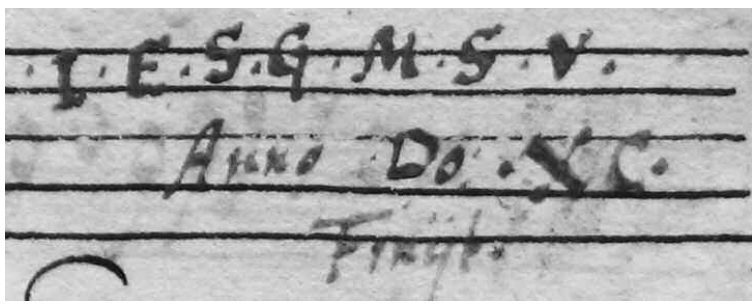

Obrázek 4: Zkratky *I.E.S.G.M.S.V.* / *Anno Do. XC.* / *Finis* na foliu 179a.

Tento oddíl skladeb má také společný index (f. 154a). Z jeho provedení (viz svorka po levé straně indexu) je zřejmé, že pisatel počítal se zápisem většího počtu skladeb, než se mu podařilo zachytit. Třetí písař toho využil a k tomuto oddílu připsal *Rorate coeli* Jiřího Molitora, které zanesl i do indexu. Tato část pramene tak zachycuje pět parodických mší a dvě zhudebnění Rorate coeli. Skladby jsou buď pro pět, nebo šest hlasů. Výběr autorů je zvláštní: převažují mezi nimi rudolfinští autoři (Camillo Zanotti, Philippe de Monte, Jacobus Kerle), zastoupen je nezbytný Orlando di Lasso, dále pak Leonard Lechnera a závěr patří již zmíněné unikátní skladbě Jiřího Molitora. Tato část pramene byla pisatelem chápána jako celek. Nasvědčuje tomu samostatné zvláštní průběžné číslování folií provedené červeným inkoustem,

[41] Srov. pozn. č. 11.

které je uvedeno vždy v pravém horním rohu stránek a je pro snazší orientaci užito i v úvodním indexu skladeb. Index následně uvádíme v přepisu a ve fotokopii:

Index	*Folio*
Rorate coeli desuper *Quinque vocum authore Leonardo Lechnero*	*1*
Missa super Propter charitatem – *Quinq(ue) vocum – authore Joannoto Camillo*	*2*
Missa super Breuis – *Quinq(ue) vocum – (authore Joannoto Camillo)*	*6*
Missa super Miserere mei Deus – *Sex vocum – authore Philippo de Monte*	*10*
Missa super In te domine speraui – *Sex vocum – authore Orlando di Lasus*	*13*
Missa super Sancti Nicolai – *Sex vocum – authore Jacobo de Kerle*	*18*
Rorate coeli desuper – *quinq(ue) vocum – Georgius Molitor Gablonensis*	*19*

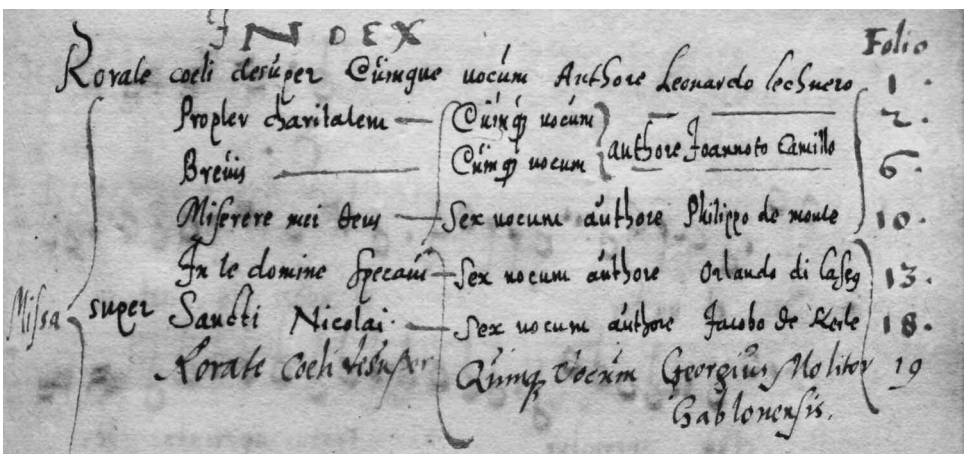

Obrázek 5: Druhý index na foliu 154a.

Stojí za pozornost, že pisatel druhé části rukopisu, který hojně užíval červený a „duhový“ inkoust, zasáhl zpětně do původní Mollerovy části rukopisu. Červeně podtrhal rubriky jednotlivých mší a stejnou barvou výrazněji a nově očísloval jednotlivé mše podle jejich pořadí. Tato čísla

připsal k rubrikám a na verso každého listu. U mše č. 32 pak i červeně připsal autora: Jacobus Vaet.

V druhém oddíle skladeb má pouze císařský vicekapelník a skladatel **Camillo Zanotti** (1545 – 1591) dvě kompozice, obě pro pět hlasů. Pocházejí z tisku z roku 1588, který vyšel v dílně Angela Gardana v Benátkách. Nasvědčuje tomu i podoba autorova jména, která je v titulu zmíněného tisku a ústeckého přepisu totožná: Joannoto Camillo.[42]

Pětihlasý *Introitus Rorate coeli* německého skladatele **Leonharda Lechnera** (1553 – 1606), který je zapsán jako první skladba druhé části rukopisu, vyšel spolu s třemi mešními cykly a dalšími introity ve sbírce *Liber missarum sex et quinque vocum…adjunctis aliquot Introitibus in praecipua festa* v roce 1584.[43] Při pohledu na index skladeb tohoto tisku si nelze nepovšimnout zvláštní podobnosti s indexem skladeb druhé části ústeckého rukopisu.[44] Je možné, že se ústecký písař nechal inspirovat řešením a podobou tištěného indexu, který také užívá několik svorek při charakteristice obsahu sborníku. Je to, podle našeho soudu, náznak toho, že ústecký písař mohl při přepisu Lechnerovy skladby vycházet přímo z tištěné předlohy.

Císařský kapelník **Philippe de Monte** (1521 − 1603), je jako autor uveden v jakémsi bloku rudolfínských skladatelů u šestihlasé mše *Miserere mei Deus*. Takto označená mše zmíněného autora se však nevyskytuje v žádném známem tisku, rukopisu, soupisu či edici jeho díla.[45] I když by bylo zajímavé, pokud by se jednalo o unikátně dochovaný hlas neznámé skladby tohoto význačného autora. Nicméně je třeba být v chápání autorství v této části ústeckého rukopisu obezřetný, jak napovídá i atribuce u posledního mešního cyklu v námi sledovaném prameni.

---

[42] *Camilli Joanoti Caesen. Missarum cum 5 vocibus Liber I.* Angelo Gardano, Venetia 1588; Claudio SARTORI: *Zanotti Camillo* [heslo]. In: *Die Musik in Geschichte und Gegenwart*, sv. 14, Bärenreiter 1968, s. 1011; RISM A/I/9 Z 75. Nejnověji Josef ŠEBESTA: *Camillo Zanotti. Il primo Libro de Madrigali*... (Pozn. 5).

[43] Leonhard LECHNER: *Werke*. (ed. Ignace Bossuyt), Kassel 1964, sv. 8, Introitus *Rorate coeli,* s. 134 – 137.

[44] Srov. fotokopii tisku z roku 1584 (obr. 5) a indexu skladeb z Ústí.

[45] Srov. Georges van DOORSLAER: *La Vie et les Œuvres de Philippe de Monte*. Brüssel 1921; George Albert MICHEL: *The Parody Mass Technique of Philippe de Monte*, sv. 1, [Disertační práce], New York University 1959; Carmelo Peter COMBERIATI: *Late Renaissance Music at the Habsburg Court. Polyphonic Settings of the Mass Ordinary at the Court of Rudolf II (1576 – 1612)*. New York 1987; Milton STEINHARDT − Robert LINDELL: Monte, Philippe de [heslo]. In: *The New Grove Dictionary of Music and Musicians*. London 1980, sv. 12, s. 505 – 508. Nejnověji Michael SILIES: *Die Motetten des Philippe de Monte (1521 – 1603)*. Abhandlungen zur Musikgeschichte, sv. 16, Göttingen 2009.

V tomto případě se jedná o šestihlasou mši, která je označena jako *Missa super Sancti Nicolai* a jako autor uveden rudolfínský skladatel **Jacobus Kerle** (1531/32 – 1591). Jan Baťa ve své doktorské práci však jednoznačně doložil, že se jedná o špatnou atribuci, neboť zapsané dílo je ve skutečnosti *Missa Papae Marcelli*, jejímž autorem je **Giovanni Pierluigi da Palestrina** (1525/26 – 1594). Téměř legendární mše byla vydána v Římě v tiskárně Valeria Dorica ve sbírce Missarum liber secundus v roce 1567,[46] nicméně ústečtí literáti si ji zapsali a zpívali s představou jiného autora.

Jiří Molitor patří mezi autory českého původu, o kterých víme jen to, co nám osobně prozradil v titulech a předmluvách svých tisků. Dochovaly se tři a všechny jsou skladbami příležitostnými, zkomponovanými pro svatební příležitost.[47] Dva z těchto tisků vyšly v Praze v roce 1586: v tiskárně Michaela Peterleho skladba ke svatbě Jana Václava Popela z Lobkovic a u Jiřího Nigrina obdobná skladba věnovaná Victorinovi Henricovi z Frankensteinu. Na titulních listech obou skladeb se autor označuje jako *Georgio Molitore Gablonensi, Boemo, Collegii Lobkovicianorum Cantore.*[48]

Fol.	Pův. fol.	Pův. čísl.	Pův. rubrika	Autor	Rok a místo vydání tiskem
3a		1	Missa 6 Vocum super D(omi)ne Jesu Chr(ist)e. Val: Judex 2(us) Disc: 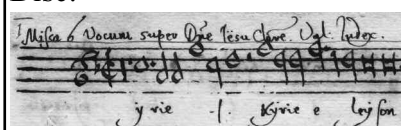	Valentin Judex	není doložen tisk, ani výskyt v jiném rukopise, unikum
9a		2	Missa 6 Vocum, Super Gaudete filiae / Authore Simone Bariona 2d(us) Discantus 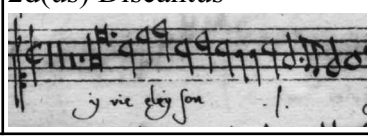	Simon Bariona	není doložen tisk, unikum

[46] Srov. Jan BAŤA: *Hudba a hudební kultura*... (Pozn. 5), s. 74.

[47] Robert EITNER: *Biographisch-Bibliographisches Quellen-Lexikon Lexikon*... (Pozn. 15), sv. 7, s. 21; Gracian ČERNUŠÁK: Molitor Georgius [heslo]. In: *Pazdírkův hudební slovník naučný* II/1, Část osobní, Brno 1937, s. 163; *Rukověť humanistického básnictví*... (Pozn. 7), zv. 3, s. 368.

[48] Petr DANĚK: Svatba, hudba a hudebníci v období vrcholné renesance. Na příkladu svatby Jana Krakovského z Kolovrat v Innsbrucku roku 1580. In: *Opera historica* 8, České Budějovice 2000, s. 211 – 213, 227 – 230.

Fol.	Pův. fol.	Pův. čísl.	Pův. rubrika	Autor	Rok a místo vydání tiskem
14a		3	Missa Super Veni in hortum meum./ Quinque Vocum Orland: di Lasso/ 2(us) Tenor 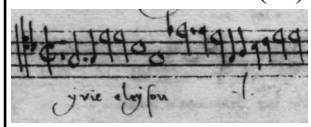	Orlando di Lasso	1581 Norimberk, Catharina Gerlach
18b		4	Missa Super Dulcis memoriae. Quinq(ue) Vocu(m) 2d(us) Tenor 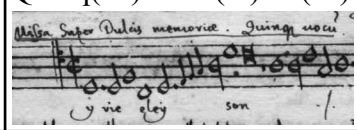	Cypriano de Rore	1566, Benátky, Antonio Gardano
23a		5	Missa super Constitues eos / Quinque 2d(us) Altus 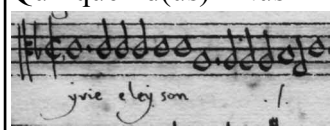	Simon Bariona	není doložen tisk, unikum
28b		6	Missa super Cantantibus organis./ Quinqu(e) vocum / 2d(us) Tenor 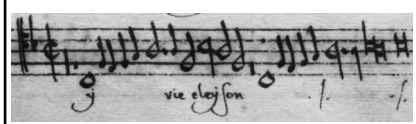	Simon Bariona	není doložen tisk, unikum
33a		7	Missa Super Adesto / Quinq(ue) vocum / 2d(us) Discant(us) / Simon Bariona 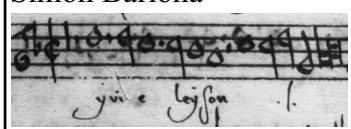	Simon Bariona	není doložen tisk, unikum
38a		8	Missa super Unica spes mea. Quinq(ue). Simon Bariona. 2d(us) Disc(antus) 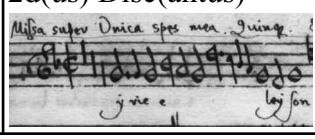	Simon Bariona	není doložen tisk, unikum

Fol.	Pův. fol.	Pův. čísl.	Pův. rubrika	Autor	Rok a místo vydání tiskem
42a		9	Missa super Dorium. Sex vocum / Jacobus Handl. 2d(us) Discantus. 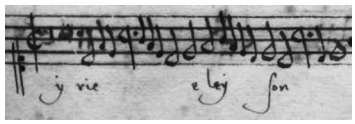	Jacobus Handl	1580, Praha, Jiří Nigrin
47b		10	Missa super Locutus est D(omi)n(u)s. Sex vocum. 2d(us) Altus. Iac. Handl. 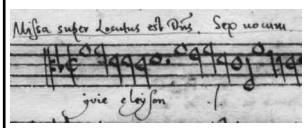	Jacobus Handl	1580, Praha, Jiří Nigrin
52a		11	Missa sex vocu(m). Jacob Handl. 2d(us) Altus. Super 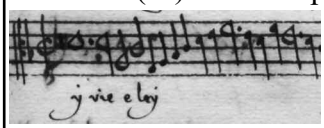 Sancta Maria	Jacobus Handl	1580, Praha, Jiří Nigrin
57a		12	Missa Super Adesto / dolori meo. / Quinqu(e) Vocu(m) / Jacob Handl. / 2d(us) Discantus. 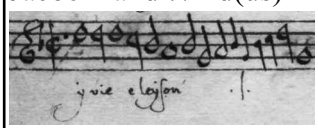	Jacobus Handl	1580, Praha, Jiří Nigrin
62a		13	Missa super Transeunte domino/ Quinqu(e) Vocu(m). 2d(us) Tenor / Jacob Handl 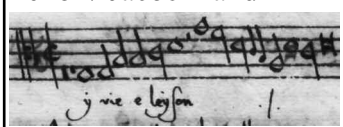	Jacobus Handl	1580, Praha, Jiří Nigrin
67b		14	Missa Super, Ich stund am einem Morgen. Quinq(ue). 2d(us) Discantus. 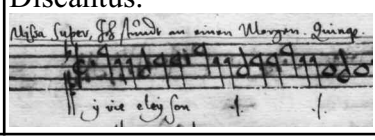	Jacobus Handl	1580, Praha, Jiří Nigrin

Fol.	Pův. fol.	Pův. čísl.	Pův. rubrika	Autor	Rok a místo vydání tiskem
71b		26	Missa super Susanna se Quinq(ue) Orland: 2d(us) Tenor. 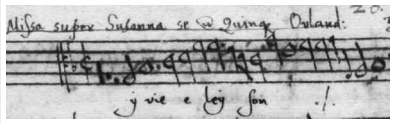	Orlando di Lasso	1570, Lovaň, Pierre Phalèse & Johannes Beller
77a		27	Missa super Che vol videre. Quinq(ue) vocu(m). 2d(us) Tenor. 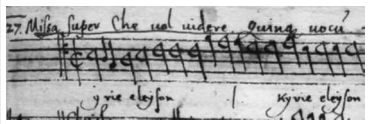	Christo-phorus Kekericz	není doložen tisk, unikum
80b		28	Missa super Sortes mea. Quinqu(e). Michael Hess 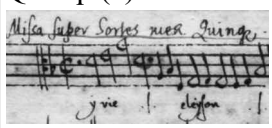	Michael Hess	není doložen tisk, unikum
84a		28	Missa super cantionem Super ripam / Jordanis. Quinq(ue). CNP. 2d(us) Discantus 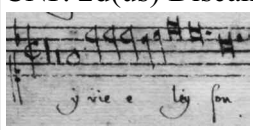	Jacobus Clemens non Papa ?	Unikum
89b		30	Missa super Ich weis mir ein fest gebauet / Haus. Quinq(ue) vocum. 2d(us) Discantus. 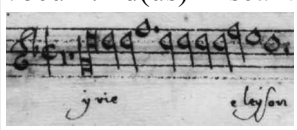	Anonym	Unikum
95a		31	Missa super Me tua mors / Quinq(ue) vocum. 2d(us) Tenor / Michael Hess: 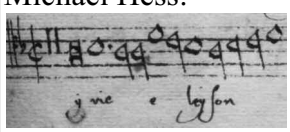	Michael Hess	Unikum

Fol.	Pův. fol.	Pův. čísl.	Pův. rubrika	Autor	Rok a místo vydání tiskem
99b		32	Missa super / Ego flos campi / Sex vocum. / 2d(us) Discantus 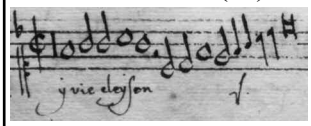	(Jacobus Vaet)	
104 b		33	Missa sex vocu(m). Jacobus Vaet. 2d(us) Discantus 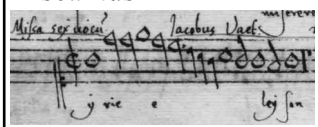	Jacobus Vaet	(Missa Tityre tu patulae)
110 b		34	Missa Sanctissimae Trinitatis. Sex vocum. 2d(us) Tenor. 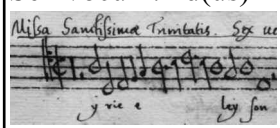	(Vincenzo Ruffo)	1574, Benátky, Girolamo Scotto
115 a		35	Missa super Tulerunt dominu(m) meum. / Sex vocum. Vincentius Ruffus. / Secundus Altus 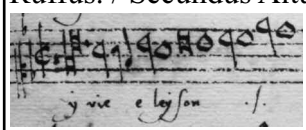	Vincenzo Ruffo	1574, Benátky, Girolamo Scotto
120 b		36	Missa super Intuemini. Sex vocum. 2d(us) Tenor. Jacob Regnart 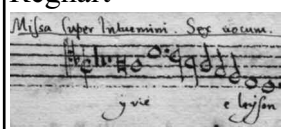	Jacobus Regnart	tisk není doložen, unikum
125 b		37	Missa super Gau-/dete filiae / Sex vocum / 2d(us) Discantus. 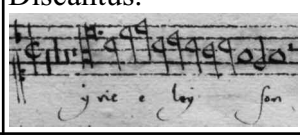	Jacobus Syringus	tisk není doložen, unikum

Fol.	Pův. fol.	Pův. čísl.	Pův. rubrika	Autor	Rok a místo vydání tiskem
131 a		38	Missa super Undiq(ue) flammatis / Septem vocum. Jacobus Handl / Secundus Discantus 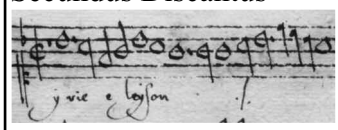	Jacobus Handl	1580, Praha, Jiří Nigrin
136 b 137 a		39	Missa Octo vocum. / Secundus Discantus. Missa Octo vocum. Incerti Authoris. / Secundus Altus. 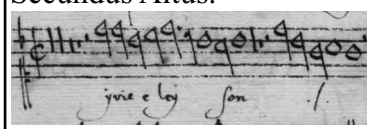	Anonym	Unikum
145 a		40	Missa super Casta novenaru(m). Octo vocum. Secundus Discantus. / 2d(us) Altus 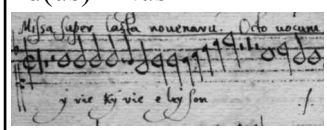	Jacobus Handl	1580, Praha, Jiří Nigrin
154 b	1		Authore Leonardo / Lechnero Athesino /cum Quinque vo/cibus 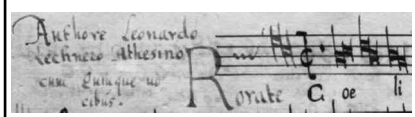	Leonard Lechner	1584, Norimberk, Catherina Gerlachová
155 b	2		Missa, propter charitatem quinque vocibu(s) Authore Joanno-/to Camillo S C Maiestatis vice Capellae Magistro. 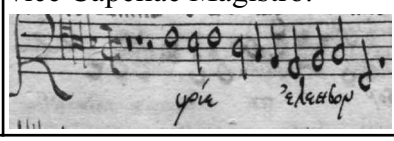	Camillo Zanotti	1588, Benátky, Angelo Gardano

Fol.	Pův. fol.	Pův. čísl.	Pův. rubrika	Autor	Rok a místo vydání tiskem
160 b	6		Missa Brevis 5 Vocib(us) eiusdem authoris. 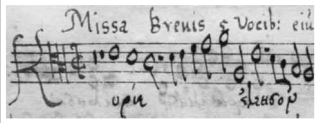	Camillo Zanotti	1588, Benátky, Angelo Gardano
164 a	10		Super Miserere Sex vocibu(s) Authore Philippo de monte / S C Maiestatis Capellae M(a)g(istr)i 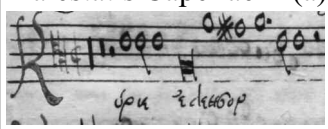	Philippe de Monte ?	není doložen tisk,ani jiný rukopis, unikum
167 a	13		Missa super In / te domine speravi / 6 Voc(um) Orlando di Lass(us) 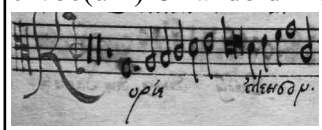	Orlando di Lasso	1566, Benátky, Antonio Gardano
172 a	18		Missa S. Nicolai 6 Vocibus / Jacobus de Kerle. 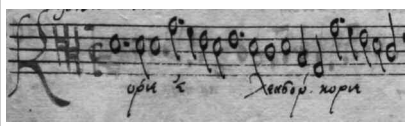	Giovanni Pierluigi da Palestrina	Missa Papae Marcelli, 1567, Řím, Valerio Dorico
178	19		Gng. A 5 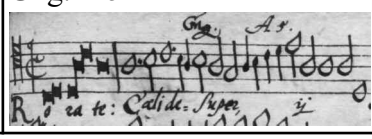	Jiří Molitor	není doložen tisk, unikum

Ústecký rukopis patří mezi pozoruhodné prameny k dějinám polyfonní hudby v Českých zemích v předbělohorském období. Jeho výjimečnost je dána především velkým výskytem unikátních skladeb. Dále pak i výběrem autorů a i předloh, ze kterých pisatelé zřejmě vycházeli. Výběr skladeb nás oprávněně vede k úvahám o migraci repertoáru v daném období, o způsobu, jakým byly skladby tehdejšími uživateli skladby vybírány, přepisovány a jak byly kupř. chápány z hlediska autorských atribucí. Je patrné, že u skladeb, které byly se vší pravděpodobností přejímány z tištěných předloh

(Handl, Lasso, Lechner, Zanotti), je autorství označeno správně a jednoznačně. Velká část rukopisu však byla zřejmě opisována z písemných předloh, kde již mohly být atribuce změněny, či neuvedeny a autoři ústeckého rukopisu tak vycházeli z ústní tradice označování, ze své představy či pouhých domněnek (Clemens non Papa, Monte, označovaný jako S.C. Maiestatis Capellae Magister). Nejlepším dokladem toho může být právě jedinečně „utajený“ Palestrina.

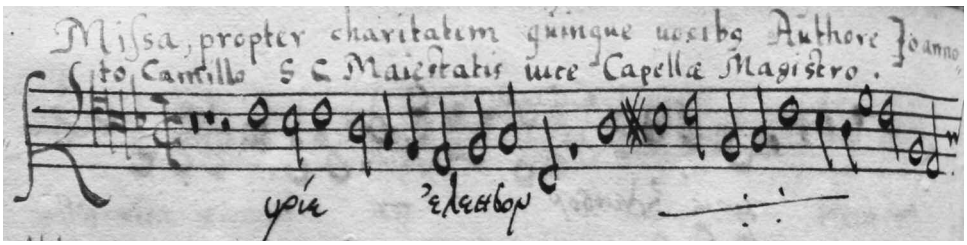

Obrázek 6: *Missa, propter charitatem quinque vocibu(s)* od Camilla Zanottiho zapsaná na foliu 155b.

Summary

Numero Arithmetico notata Series officiorum pro Choro Musico Ustensi (1588): a source of polyphony full of surprises

The paper deals with yet unevaluated late sixteenth-century manuscript of the Order of Mass, hand-copied by Jacobus Mollerus Sr. (b. in Banská Bystrica/Neusohl/Besztercebánya) from printed and manuscript originals for the choir of the Literati in Ústí nad Labem/Aussig in northern Bohemia. Mollerus was a significant cultural and social figure in the town where, at the beginning of the seventeenth century, he even held the post of Archbishop. Mollerus was also active in the field of literature, as were his sons, and at the end of the sixteenth century, he was granted nobility with the title of Solinský of Solina (Zolynski a Zolyno). The manuscript contains a number of unique, noteworthy pieces by composers well-known all over Europe (e.g. P. de Monte, Clemens non Papa and J. Regnart), together with pieces by regional composers (e.g. Molitor, Simon Bariona, and Hess), but also music by largely unknown composers (e.g. Valentin Judex, Christophorus Kekericz and Jacobus Syringus). The manuscript is also noteworthy for a considerable number of erroneous attributions. However, it documents a crossover of styles and the interests of several generations of composers in Bohemian music culture of the High Renaissance.

Resümee

Numero Arithmetico notata Series officiorum pro Choro Musico Ustensi (1588) oder eine Quelle der Polyphonie voller Überraschungen

Der Beitrag wird sich mit einer bislang nicht bewerteten Handschrift mit Messordinarien vom Ende des 16. Jahrhunderts beschäftigen, die der aus Banská Bystrica/Neusohl/Besztercebánya gebürtigen Jacobus Mollerus d. Ält. nach gedruckten und handschriftlichen Vorlagen eigenhändig für die Literatengemeinde im nordböhmischen Ústi nad Labem/Aussig verfasste. Mollerus war kulturell wie gesellschaftlich eine bedeutende Persönlichkeit dieser Stadt und zu Beginn des 17. Jahrhunderts bekleidete er sogar das Amt des Primas. Er war auch literarisch tätig, ebenso seine Söhne. Ende des 16. Jahrhunderts wurde er geadelt und erhielt das Prädikat Solinský von Solin (Zolynski und Zolyno). Die Handschrift enthält eine Reihe bemerkenswerter, unikaler Werke bedeutender Komponisten europäischen Ranges (Ph. de Monte, Clemens non Papa, J. Regnart), aber auch Kompositionen regionaler Komponisten (Molitor, Simon Bariona, Hess) sowie eigentlich unbekannter Komponisten (Valentin Judex, Christophorus Kekericz und Jacobus Syringus). Bemerkenswert ist diese Handschrift auch dadurch, dass sie zahlreiche fehlerhafte Attributionen enthält. Sie ist zugleich ein Zeugnis für die Überschneidung der Stile und die Beliebtheit verschiedener Komponistengenerationen in der tschechischen Musikkultur der Hochrenaissance.

© Petr Daněk – Jan Baťa, 2011– 2012
Musicologica Istropolitana X – XI, pp. 45 – 67